II. Statutul influenței limbii maghiare în comparație cu influența altor limbi

Diferitele comunități care au populat teritoriul țării românești au găsit un *modus vivendi*[94] care le-a asigurat contactul lingvistic permanent. În mod firesc, aceste raporturi lingvistice și-au lăsat amprenta asupra dezvoltării interne ale limbii române care a încorporat influențele străine[95] în propriul sistem.

Înrîuririle lingvistice maghiare pot fi urmărite, pe de o parte, în raport cu celelalte influențe la care a fost supusă limba română, reliefîndu-le statutul aparte în comparație cu acestea, și, pe de altă parte, în raport cu sine însele, configurîndu-le caracteristicile proprii. În primul caz, ea poate fi introdusă în rîndul influențelor nordice[96], aspect prin care aceasta se deosebește, pe de o parte, de influențele sudice, precum cea slavă, cu care, de altfel, are anumite trăsături comune. Pe de altă parte, influența maghiară deține unele proprietăți distinctive și față de celelalte din categoria sa. Astfel, nu toate limbile din clasa influențelor nordice au urmărit aceleași căi ca maghiara și nici nu au avut aceeași intensitate și aceleași consecințe, pe de o parte, asupra limbii române în ansamblul ei și, pe de altă parte, asupra aspectului ei literar. O notă distinctivă a influenței maghiare o constituie și faptul că aceasta nu s-a oprit la români (și limba lor), ci prin aceștia s-a răspîndit și în alte limbi cu care cei din urmă au avut contacte. De pildă, se știe că în Maramureș a existat o puternică influență maghiară asupra limbii române, dar și asupra graiului ucrainean din această regiune. Astfel, unele împrumuturi maghiare au putut pătrunde în graiul ucrainean prin intermediu românesc[97], deși nu este exclus nici contactul direct.

---

[94] Cf. PUȘCARIU 1974, p. 417.

[95] Drept influență lingvistică străină sînt considerate acele efecte venite dinspre limbile în contact pe care limba română le-a suportat după constituirea sa ca atare, eventual cele suferite după închegarea ei în punctele sale esențiale. Unii cercetători susțin, de pildă, că limba română poate fi privită ca „formată" numai după ce s-a exercitat asupra ei influența slavă, concepție greșită în opinia lui V. Arvinte (în ARVINTE 2006, p. 55). De altminteri, o limbă nu este niciodată pe deplin constituită, dar nici incompletă în vreo etapă a dezvoltării sale, din moment ce ea reprezintă un mijloc de comunicare desăvîrșit pentru membrii colectivității care o întrebuințează. La întrebarea „Cînd sînt limbile deplin constituite?" A. Philippide răspunde: „Niciodată și totdeauna!" (în PHILIPPIDE 1925, p. 826). Astfel, limba română, în fiecare moment al existenței sale a fost deschisă la puterea de influențare a diferitelor limbi, felul cum aceasta a reacționat la această situație a fost însă determinat de nevoile sale interne și, într-o oarecare măsură, de factori extralingvistici.

[96] Influențele exercitate asupra limbii române, de-a lungul dezvoltării sale și, în special, începînd cu Evul Mediu timpuriu pot fi clasificate în două tipuri: sudice și nordice, corespunzătoare provenienței populațiilor cu care aceasta a intrat în contact. Vezi și deosebirea făcută de O. Densusianu (în *ILR, I,* cap. VIII, *Influența maghiară, cumană și polonă,* p. 237) între influențele „meridionale", printre care limbile slavă, albaneză, bulgară, sîrbă și cele „septentrionale" reprezentate, pe lîngă limba maghiară, de limbile cumană sau poloneză.

[97] E. Vrabie, spre exemplu, derivă forma ucr. *bet'ah* < rom. *beteag* < mgh. *beteg* (în VRABIE 1967, p. 132). Aceasta nu este acceptată de D. Horváth deoarece, conform adaptării fonetice, românescul *beteag* ar fi dat forma *bětêih* (în HORVÁTH D. 1971, p. 86). Pentru împrumuturi maghiare comune limbilor română și dialectului ucrainean maramureșean vezi *ibidem*, p. 77-81 ș. urm.

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

În ansamblu, dintre toate influențele suferite de limba română, cel puțin cu privire la perioada veche, influența maghiară poate fi asemănată cu cele exercitate de limbile slave, ambele prezentînd, în mod firesc, particularități proprii, pe alocuri chiar diferențe majore. De aceea ne-am propus în continuare un studiu comparativ succint al celor două influențe[98] care, la rîndul lui, contribuie la circumscrierea *specificului* influenței maghiare asupra limbii române.

II. 1. 1. Influența maghiară vs. influența slavă

Încrucișarea etnică și lingvistică dintre români și maghiari, pe de o parte, respectiv dintre aceștia, pe rînd, cu populații slave, ulterior asimilate, a determinat configurația actuală a limbilor română și maghiară. Înrîuririle care s-au produs ca urmare a acestui amestec etnic multiplu nu se prezintă în același chip și cu aceeași intensitate, pe întregul teritoriu de contact și la nivelul întregului interval temporal.

Cu toate acestea, privite în ansamblu, influența maghiară poate fi pusă în legătură cu cea slavă. Atît contactul românilor cu populațiile slave, cît și cel cu maghiarimea se remarcă prin însemnătatea lor. Ambele influențe străine au avut consecințe hotărîtoare asupra evoluției limbii române, cea slavă avînd un rol decisiv chiar de la începuturile existenței limbii române, iar cea maghiară în etape ulterioare. În general, se admite faptul că limbile slave au avut un rol decisiv în atingerea unui statut aparte a limbii române față de celelalte limbi romanice, înrîuririle slave contribuind la îndepărtarea românei de celelalte „surori”[99]. La fel de însemnată a fost și interacțiunea cu maghiarii care a atras reorganizarea socio-administrativă și culturală a românimii și, implicit, modificări de mentalitate, comportamentale și lingvistice. Ca și cele slave, influențele maghiare au contribuit la configurarea particularizată a dialectului dacoromân față de alte dialecte românești[100], precum și la repartizarea teritorială a graiurilor dacoromânești. Cadrele temporale în care se înscriu cele mai importante consecințe ale

[98] O analiză paralelă a acestora are numeroase beneficii, așa cum reiese și din studiile PĂTRUȚ 1958; GAFTON 2007.

[99] Vezi demonstrația la DICULESCU 1906-1907, p. 541-547. Faptul că sistemul fonematic al limbii române este diferit de cel al celorlalte limbi romanice datorită influenței slave, îl arată și I. Pătruț (în PĂTRUȚ 1958, p. 64). De asemenea, în limba română există o mulțime de cuvinte de origine slavă, albaneză, maghiară, săsească, turcă etc. necunoscute limbilor romanice apusene care „dau limbii noastre o înfățișare cu totul deosebită” (PUȘCARIU 1974, p. 164).

[100] S. Pușcariu (în PUȘCARIU 1940, p. 256) afirmă că grupul altădată unitar format din românii apuseni s-a diferențiat o dată cu așezarea ungurilor printre români, în dacoromâni și istroromâni. Tot așa, B.P. Hasdeu (în HASDEU 1892, *Introducere*) consideră că despărțirea dialectelor românești ar fi fost ocazionată de năvălirea maghiarilor. Firește, filiația dialectală nu poate fi pusă numai pe seama influenței maghiare, dar nici pe ansamblul influențelor străine (vezi și cele slave anterioare) în sine. Aceasta trebuia să fi venit și din cauze intrinseci. Cert este că unele graiuri românești (spre exemplu cel bănățean-hunedorean) se deosebesc de celelalte graiuri și datorită unei puternice influențe maghiare, la nivelele lexical și fonetic. Lucrul acesta ajută și la localizarea unor texte românești vechi.

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

contactelor pe plan lingvistic sînt relativ apropiate, maghiarii stabilindu-se în zonă la cîteva secole în urma slavilor. În egală măsură, contactele românilor cu ambele popoare au fost de lungă durată și au fost menținute atît nemijlocit, cît și în mod indirect, rezultînd, în ambele cazuri, influențe populare și culte deopotrivă.

Față de aceste aspecte pe care le au în comun influența slavă și cea maghiară, mai relevante sînt acele caracteristici care le deosebesc. Diferențele privesc nu numai spațiul geografic în care aceste influențe s-au manifestat preponderent, dar și elementele de cultură. Astfel, pe de o parte, cultura și limba slavonă au avut efecte mai puternice și mai durabile asupra zonelor sudice și estice ale țării, spre deosebire de Ardeal, expus unor puternice influențe maghiare. Pe de altă parte, cultura slavonă, de orientare bizantină, a contribuit la intrarea românilor în circuitul cultural răsăritean, pe cînd maghiarimea, de orientare creștină romano-latină, a deschis drumul către cultura occidentală[101].

Influențele lingvistice slave asupra românei s-au exercitat îndeosebi în perioada în care procesul de formare a poporului și a limbii române s-a încheiat în punctele sale esențiale, eventual, suprapunîndu-se cu acest ultim moment, iar influența limbii maghiare este ulterioară, formînd adstratul. Această distanță temporală privind perioada de exercitare a primelor influențe, pe plan lingvistic, se reflectă în receptivitatea sistemului supus influenței. Astfel, în timpul contactelor cu slavii, româna a fost mai permisivă față de schimbări, iar cînd a ajuns la o formă închegată a dobîndit reticență față de elementele maghiare, cel puțin în comparație cu cele slave. Asta nu înseamnă însă că influența limbii maghiare ar fi mai puțin însemnată (eventual, cantitativ) sau că influențele lingvistice maghiare ar fi mai perisabile căci, în cazul ambelor limbi, interesează acele elemente care s-au impus în limbă în urma adaptării, iar mecanismele de încadrare urmăresc aceleași principii, indiferent de limbă (slavă sau maghiară). Pe de altă parte, limba română se afla în contact cu limbile slave în perioade ale căror limite temporale pot fi relativ trasate, iar întrepătrunderea limbilor română și maghiară are un caracter statornic, acestea interacționînd și influențîndu-se și astăzi.

II. 1. 2. Specificul influenței maghiare asupra limbii române

Influențele lingvistice maghiare se disting, printre altele, prin *vechime, profunzime* și *complexitate*. De altminteri, aceste caracteristici se întrepătrund și, într-o anumită măsură, se intercondiționează. Astfel, este de presupus, pe de o parte, faptul că cu cît sînt mai vechi și

[101] Aceste orientări religioase au determinat destinul celor două popoare în secolul al XVI-lea, afirmă Tamás L. (în TAMÁS 1943, p. 338). Autorul explică astfel reticiența românilor față de influențele Occidentului, spre deosebire de maghiarime (din Ardeal) care întîmpina curentele spirituale europene aproape în același timp cînd acestea apar (vezi Umanismul, Reforma).

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

mai durabile influenţele, cu atît vor fi mai pătrunzătoare consecinţele acestora[102]. Pe de altă parte, statornicia nu doar asigură premisele ca influenţele să prindă rădăcini şi să se adîncească, dar oferă şi posibilitatea ca, de-a lungul coexistenţei celor două neamuri şi limbi, aceste influenţe să se nuanţeze şi să devină.

II. 1. 2. 1. Coordonate spaţio-temporale ale influenţei maghiare

Dacă puterea unei influenţe lingvistice străine depinde de durată, de suprafaţa de contact şi de intensitatea cu care aceasta a acţionat, fie şi în spaţii mai restrînse, atunci influenţa maghiară este una dintre cele mai puternice influenţe care şi-a lăsat peceta asupra limbii române vechi.

Cu toate că nu se pot stabili datele absolute ale începutului influenţelor maghiare[103], cu atît mai mult cu cît aceasta nu a apărut concomitent în fiecare regiune a ţării, unele efecte ale contactelor cu limba maghiară au început să se facă simţite, după toate probabilităţile, începînd cu secolul al XI-lea[104], căpătînd vigoare în veacurile următoare. Se pot distinge, aşadar, în cadrul influenţelor maghiare două etape: una mai veche (de primă întîlnire a celor două popoare şi limbi) şi una mai recentă (de familiarizare cu *celălalt*), de altfel, în continuă desfăşurare. Ambele etape se prezintă cu trăsături specifice privind natura influenţelor exercitate asupra românei.

> **Notă**. Asemenea periodizări întîlnim şi la S. C. Mândrescu[105], care diferenţiază o epocă de influenţă maghiară asupra tuturor dacoromânilor şi una de influenţă regională, neîncheiată nici pînă astăzi. G. Ivănescu[106], la rîndul lui, distinge epoca cea mai veche (ale cărei limite le fixează între secolele X, în special XI, o dată cu pătrunderea maghiarilor în Ardeal, şi secolele XIII-XIV de stăpînire maghiară), respectiv perioada influenţelor lexicale maghiare (începînd cu secolul XIV pînă la sfîrşitul regimului feudal).

Influenţa maghiară a acţionat, aşadar, atît pe plan orizontal (în sincronie) cît şi vertical (în diacronie). Efectele acesteia, la rîndul lor, trebuie urmărite atît sub aspect spaţial cît şi în plan social. Unele influenţe şi-au extins sfera de acţiune în timp şi/sau în spaţiu, altele şi le-au restrîns, eventual dispărînd cu totul. Astfel, de exemplu, printre împrumuturile maghiare unele s-au păstrat în decursul veacurilor, eventual cu unele modificări fonetice şi/sau semantice,

[102] Cf. şi AITCHISON 2001, p. 138.
[103] Tamás L. fixează, de pildă, începuturile influenţei maghiare în secolul al XII-lea (în TAMÁS 1928, p. 40-46). Autorul a avut, probabil, în vedere pătrunderea unor elemente ungureşti în arii mai largi ale teritoriului românesc, data stabilită corespunzînd cuceririi Ardealului de către maghiari. Or, unele influenţe incipiente existau, fără îndoială, şi înainte de aceasta.
[104] La scurtă vreme după ce contactele se instalează, apar consecinţele lingvistice ale acestora, mai întîi disparate. Apoi acestea se înmulţesc şi devin frecvente, regulate, sistematice. Astfel, perioada cuprinsă între secolele al XI-lea – al XII-lea se prezintă rezonabilă, întrucît nu căutăm momentul prim, ci pe cel care încheagă acţiuni disparate şi face ca faptele izolate să devină o mişcare de amploare, cu consecinţe.
[105] În MÂNDRESCU 1892, p. 13.
[106] IVĂNESCU 2000, p. 439.

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

altele au devenit arhaisme, eventual cu întrebuințare regională. Tot așa, unele dintre împrumuturi s-au răspîndit pe întreg teritoriul românesc, intrînd în fondul de bază, altele și-au limitat circulația la o arie regională.

Răspîndirea geografică a influenței maghiare, pe de altă parte, urmează anumite direcții bine determinate, iradierea urmînd mișcarea dinspre vest către est. Din moment ce teritoriile românești estice (moldovenești) și sudice (muntenești) au stat, timp îndelungat, sub constrîngerea culturii slavone, față de zonele centrale și nord-vestice (ardelenești), puternic influențate de cultura și limba maghiară, este ușor de presupus, că elementele maghiare au intrat în circuitul românesc mai întîi în Ardeal și, ulterior, au pătruns și dincolo de Munții Carpați[107]. Această influență a început, deci, ca una regională (pornind, cu precădere, din Transilvania), dar treptat s-a răsfrînt asupra întregului teritoriu românesc. Totodată, încă de la început, aceste influențe trebuie să fi avut și caracter social, chiar dacă a afectat concomitent atît clasele sociale superioare, cît și pe cele de jos, chiar dacă a emanat pe atît pe cale cultă, cît și pe cale populară, prin contacte orale sau scrise culte, sau prin cel mai natural mijloc, al contactelor vii dintre indivizii de rînd. Deși în perioadele ulterioare secolelor XV-XVI își pierduse din vlagă, această influență n-a încetat nici cînd împrejurările exterioare i-au devenit potrivnice.

II. 1. 2. 2. Caracterul neuniform al influenței maghiare

Complexitatea influenței maghiare este dată, printre altele, de diferențele ce se constată în plan diatopic și în plan diastratic, altfel spus de caracterul neuniform al acesteia. Neuniformitatea, la rîndul ei, se datorează, pe de o parte, naturii și intensității contactelor, pe de altă parte, modului lor de pătrundere și, nu în ultimul rînd, structurării dialectale a limbilor română și maghiară.

Astfel, pentru a putea configura imaginea reală a specificului influenței limbii maghiare, trebuie să se pornească de la unele considerente privitoare la criteriile de delimitare a însuși conceptului 'limbă' română, pe de o parte, și maghiară, pe de altă parte. Aceste două entități au cunoscut fiecare o dezvoltare separată, dar și una întrepătrunsă, în condițiile conviețuirii. În mod firesc, maghiara nu a fost (și nici nu este) uniformă pretutindeni, ci prezenta (și prezintă încă) varietăți dialectale, delimitabile întrucîtva, o dată, pe teritoriul românesc, a doua oară, de varianta vorbită pe teritoriul Ungariei[108]. Tot astfel, în perioada

[107] Acesta se explică și prin faptul că o mare parte a moldovenilor și a muntenilor o constituie urmașii coloniștilor români emigrați din Ardeal.

[108] Cu toate că varietățile dialectale sînt mai puțin semnificative în comparație cu situația altor limbi, cum ar fi italiana sau franceza, de pildă, limba maghiară (asemenea limbii române) nu poate fi considerată limbă

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

veche (cu referire specială la secolul al XVI-lea), așa cum o reflectă textele, limba română nu a fost nici ea unitară, cum, de altfel, nu este nici în zilele noastre. Firește, constituirea aspectului literar a redus mult deosebirile dialectale și regionale care erau pregnante în perioadele premergătoare. Deși diferențele între diferitele graiuri românești ale țării nu prezentau bariere de netrecut, existența deosebirilor trebuie semnalată deoarece acestea se datorează și felului diferit în care limba maghiară și-a exercitat presiunea asupra lor, ele avînd totodată implicații asupra permisivității și a tratamentului față de elementul maghiar.

De altfel, contactul dintre diversele limbi constituie doar una dintre formele pe care contactul lingvistic le ia. Situații speciale, dar concrete și naturale, se constituie prin contactul dintre variatele dialecte sau graiuri ale unor limbi diferite, ori dintre graiurile aceleiași limbi[109]. Înrîuririle unei limbi străine intră, înainte de toate, dintr-un anumit grai al acesteia într-unul al limbii receptoare. Contactul limbii maghiare, prin urmare, a fost inițial contactul dintre feluritele graiuri române și maghiare. De bună seamă că influențele limbii maghiare s-au manifestat în chip relativ independent în fiecare grai românesc, iar contactul acestora a dus, la rîndul lui, la forme variate de amestec lingvistic. Graiurile unei limbi, deși fiecare purtînd deja efectele unor influențe lingvistice dintre cele mai variate, sînt intercondiționate și se raportează unele la altele. Astfel, graiurile mai mult sau mai puțin delimitate primesc în permanență stimuli lingvistici, de unde rezultă că elementele proprii unui grai pot părăsi zona lor restrînsă de circulație, lărgindu-li-se sfera de acțiune asupra unor teritorii mai largi, cuprinzînd, eventual, întregul spațiu lingvistic. Astfel, în tratarea influenței maghiare asupra limbii române trebuie avute în vedere atît consecințele acesteia asupra întregii limbi române (a tuturor graiurilor dacoromâne), cît și cele produse numai la nivel regional sau local.

II. 1. 2. 3. Modul de pătrundere a influenței maghiare

Diversitatea intensității și a amplorii influenței maghiare în funcție de diferitele arii lingvistice se datorează, bunăoară, (și) faptului că aceasta a cunoscut o pătrundere atît pe o cale *directă*, cît și pe una *indirectă*. Astfel, în zonele ardelenești și limitrofe acesteia, unde au existat contacte directe, influența maghiară a fost mai profundă, față de cea din altele mai îndepărtate de acest centru de iradiație, unde ea a fost sporadică și superficială, datorită lipsei

„unitară". (Desigur termenul nu se referă la sistem, ci la norma lingvistică, așa cum decurge aceasta din vorbirea diferitelor comunități constituente. De altfel, în practică, norma însăși prezintă urme ale unei unități care cunoaște grade, rezonabile am spune, iar nu monolitice.). Inclusiv în cadrul celor trei dialecte ale limbii maghiare care se delimitează, de regulă, de către specialiști există subîmpărțiri. Spre exemplu, dialectul secuiesc are următoarele varietăți: 1. cea din Ciuc, 2. Trei Scaune, 3. Odorhei, 4. Mureș, 5. dialectul ceangăilor din Moldova (Gheorghe Kristóf, *Istoria limbii și literaturii maghiare* (trad.), Cluj, Editura Minerva, 1934, p. 26; cf. și DĂNILĂ 2005).

[109] Unele deosebiri privind contactul dntre diferite limbi vs. dialecte vezi în *Prefața* la CHAMBERS – TRUDGILL – SCHILLING-ESTES 2003, p. 1-2.

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

contactelor directe sau, în orice caz, ponderii reduse a acestora. Pe de altă parte, acolo unde contactele directe au fost de lungă durată, acestea au avut alte consecințe decît acolo unde întîlnirea vorbitorilor maghiari și români se producea accidental, sporadic și temporar.

Nu doar contactele directe, ci și cele indirecte au putut genera influențe maghiare asupra limbii române. Situația celei din urmă este, probabil, cea mai interesantă din moment ce, în acest caz, contactul românilor nu era cu străinii, ci cu conaționalii lor, a căror limbă suferise modificări în urma contactelor directe. În timp ce întîlnirea cu elementul (popor și limbă) străin produce efecte predictibile, de luptă pentru dominație, mijlocirea ridică și alte probleme, date tocmai de faptul că relația astfel stabilită este una ternară. În acest caz, diferă raportarea la unele elemente cu statut străin (de fapt, cvasi-străin, din moment ce acestea au trecut deja printr-un filtru românesc), lipsește contactul direct cu anumite elemente (spre deosebire de cazul în care contactul direct se face cu străinul), procesul asimilării avînd un altfel de parcurs. Pe de altă parte, mijlocirea, la rîndul ei, poate fi considerată de prim rang, prin intermediul unor emigranți aflați în contacte directe cu maghiarii în zonele lor de origine sau prin textele ungurești, respectiv de rang secundar, prin texte românești supuse direct sau indirect unor influențe maghiare. În acest ultim caz, textele sînt purtătoare, relativ fidele, ale graiului autorului (traducător, copist, tipograf) sau al regiunii al cărei reprezentat acesta a fost. Lucrurile se prezintă încă și mai complexe dacă luăm în seamă caracterul reversibil al mobilității indivizilor (și a grupurilor). Altfel zis, unii emigranți, peste un anumit interval de timp, se puteau întoarce în locurile lor băștinașe, aducînd cu sine limba lor ușor influențată de graiul comunității în care a plecat și din care, acum, se întorcea. La fel comercianții, încorporînd în limba lor unele particularități lingvistice din graiul tîrgurilor și localităților în care își desfășurau activitățile, exercitînd influențe și unii asupra altora, la interiorul categoriei socio-profesionale, la întoarcerea acasă transmiteau comunităților proprii o serie de particularități lingvistice (de asemenea, mentale, comportamentale etc.).

Atît contactele directe cît și cele indirecte pot fi privite sub aspect sincronic, la nivelul secolului al XVI-lea, dar și sub aspect diacronic, incluzînd veacurile precedente și următoare. În fiecare stadiu de dezvoltare, limba română dispunea de unele proprietăți care au favorizat sau, dimpotrivă, au frînat încorporarea de elemente străine. Prielnică înrădăcinării influențelor maghiare a fost, în acest sens, tocmai perioada veche din istoria limbii române. Controlul constant dinspre comunitatea donatoare, asigurat de vecinătatea geografică, precum și de alte condiții specifice epocii, a făcut ca efectele influenței maghiare să fie de lungă durată.

Adițional, influențele au acționat nu numai progresiv, dar și regresiv. Maghiara influențată de română se poate răsfrînge încă o dată asupra limbii române în condițiile

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

conviețuirii (precum în cazul reîmprumutării), la fel cum și româna influențată de maghiară face cale întoarsă în sînul comunităților din care pornise. Tot așa, o influență maghiară asimilată se poate extinde nu numai asupra faptelor lingvistice ulterioare, dar și asupra unor elemente achiziționate anterior[110]. Faptul acesta constituie, prin sine, o puternică probă a profunzimii și amplorii contactelor dintre români și maghiari, precum și a consistenței efectelor pe care acestea le-au avut. În acest sens, se poate spune că influența maghiară a afectat limba română la toate nivelele, chiar dacă sînt mult mai numeroase acele efecte ale contactului cu maghiara care se referă, mai degrabă, la norma regională a limbii române, variabilă în timp și spațiu.

II. 1. 2. 4. Influențe maghiare populare și culte

Influențele maghiare generate și menținute de contactele directe și indirecte au cunoscut și o pătrundere *populară,* respectiv *cultă, livrescă*, cu toate că acestea nu sînt net delimitabile de fiecare dată. Influențele populare, respectiv culte nu numai că cunosc alte forme de penetrare și de răspîndire, dar afectează în mod diferit compartimentele limbii române. În principiu, ambele pot avea consecințe asupra tuturor nivelelor limbii, însă primele influențează, preponderent, domeniile fonetic și lexical, iar cele din urmă lexicul și sintaxa.

Luate în ansamblu, cele două forme de manifestare a influenței maghiare au urmat direcții atît ascendente, cît și descendente. În primul caz, elementele ungurești intrate în graiul viu al unor comunități românești, răspîndite apoi în tot cuprinsul spațiului românesc, au fost adoptate de limba culturii scrise, ridicate, așadar, la rang literar. În cel de-al doilea caz, componente ale limbii maghiare pătrunse în medii culte mai restrînse, în special, în forma textelor religioase cu o limbă mai mult sau mai puțin literară, au fost apoi întrebuințate de mase largi de vorbitori. Se pot invoca, așadar, două forme ale influențelor maghiare: una spontană, inevitabilă[111] și alta căutată, voită și cultivată. Cu alte cuvinte, se poate urmări, pe de o parte, influența maghiară prin contact viu care intră (parțial) în norma cultă și, pe de altă parte, influența cultă care se scurge (parțial) în limba vie a graiurilor. Aceste două forme de manifestare a influenței maghiare asupra românei se îmbină în proporții diferite de la caz la caz, oferindu-i un statut cu totul aparte în comparație cu influența altor limbi. Faptul că influențele maghiare nu se opresc la nivelul contactelor vii, adică pe cale orală și cu caracter

[110] O particularitate fonetică desprinsă dintr-un etimon maghiar poate avea efect asupra unor cuvinte de altă origine care prezintă un context fonetic asemănător ulterioare elementului unguresc, dar și asupra celor intrate anterior (cf. GAFTON 2011c, p. 7). Tot așa, un sufix preluat dintr-un etimon maghiar a putut fi atașat și cuvintelor moștenite.

[111] În unele părți ale țării ,,românii sînt așa de amestecați cu ungurii încît a fost peste putință să nu li se altereze limba (MÂNDRESCU 1892, p. 9).

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)

regional, ci pătrund (parțial) și în norma cultă, din graiuri sau pe cale livrescă, urmînd și calea inversă, indică limpede forța, penetrabilitatea influenței maghiare, pe de o parte și permisivitatea vorbitorului român, pe de altă parte, precum și profunzimea influenței maghiare asupra românei în ansamblu. De asemenea, acest lucru a asigurat existența durabilă a elementelor maghiare preluate și a contribuit la generalizarea lor. În egală măsură, faptul că multe dintre împrumuturile ungurești au intrat în limba română literară, neînchegată încă a secolului al XVI-lea, este explicabil din moment ce cuvintele intrate în limba poporului au mai multe șanse să capete valoare literară atunci cînd aspectul literar al limbii se află în curs de constituire.

BDD-B6-04 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:06:01 UTC)